

Hysterisch en Hilarisch

Hun *voornamen* zeggen genoeg: Nora, Blanche, Martha. Lastige vrouwen, *wispelturig* en **WEERBARSTIG**, overgevoelig én oersterk. **Klassieke toneelrollen** zijn op de podia *springlevend*, dankzij **TOPACTRICES** *Halina Reijn*, *Maria Kraakman* en *Linda van Dyck*.

— TEKST SANDRA HEERMA VAN VOSS

Komend seizoen is **Halina Reijn** bij Toneelgroep Amsterdam te zien als Nora, de heldin uit Henrik Ibsens *Een poppenhuis* (1879) van regisseur Thibaud Delpeut.

‘Een Hello Kitty-kindvrouwtje dat uitgroeit tot een überfeminist, dat is Nora in een notendop. Ik heb die twee extremen ook in me: aan de ene kant wil ik een klein meisje zijn dat haar huis volzet met plastic frutsels, aan de andere kant ben ik een volbloed carrièrevrouw. Dat moet ook, als je in de omgeving werkt waarin ik elke dag verkeer. Het klassieke toneel is nog steeds een totaal door mannen geleide wereld. Ik ken het niet anders. Meteen na mijn afstuderen (aan de toneelacademie Maastricht, shvv) werd ik door Theu Boermans gecast als Ophelia, de tragische heldin uit Shakespeares *Hamlet*. Daarna kwamen Lulu, in het gelijknamige stuk van Frank Wedekind, en Kaat in Shakespeares *De getemde feeks*. Ik heb de kleine canon van vrouwe-

lijke hoofdrollen uit het klassieke repertoire zo ongeveer integraal mogen spelen.

Ik realiseer me heel goed hoeveel geluk ik daarmee heb gehad. Aan vriendinnen uit het vak merk ik dat daaronder meteen een kloof gaapt: dan ben je maagd, hoer of dienstmeid.

Terug naar Nora: Ibsens inzicht in de vrouwelijke psyche is geniaal. Hij was een visionair. Nora komt in opstand tegen de onderdrukking en verlaat haar gezin – in 1879! Sindsdien zijn vrouwen wel verder gekomen, maar binnen de regels van het patriarchaat. En we laten ons nog steeds graag vernederen, dat zit diep in onze biologie verankerd, vrees ik. Wat zou er gebeuren als vrouwen de wereld eens écht opnieuw konden inrichten?’

Halina Reijn in *Nora* van Toneelgroep Amsterdam, regie: Thibaud Delpeut, tournee: 6 november 2012 t/m 7 feb 2013, info: tga.nl.

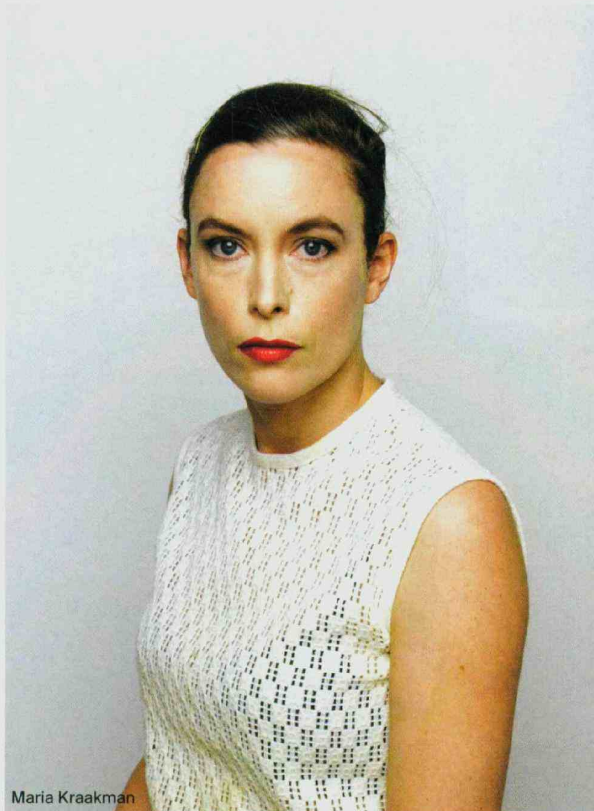
Maria Kraakman schittert vanaf half oktober bij Theatergroep Oostpool als Blanche, de nerveuze, mensenschuwe heldin uit Tennessee Williams’ *Tramlijn Begeerte* (1947).

‘Ze is zo gek als een deur natuurlijk. Blanche verzint hele verhalen over zichzelf en herschrijft zo haar eigen geschiedenis. Dat maakt haar heel onbetrouwbaar, maar het is ook haar grootste kracht.

Ergens achter in de veertig moet Blanche zijn, met een lang en onstuimig leven achter zich. Ik ben 36 en dus eigenlijk te jong voor de rol. Maar toen regisseur Marcus Azzini met het idee kwam, zei ik meteen ja. Ik wilde graag een sterke tegenspeler, je kunt dit niet in je eentje dragen. Met Dragan (Bakema, in het echte leven Kraakmans partner, shvv) als Stanley, krijg ik voldoende tegenwicht, en voel ik me beschermd.

Blanche dankt haar iconische status vooral aan de verfilming van het stuk uit 1951, met Vivian Leigh en Marlon Brando. Vooral een paar kreten zijn me bijgebleven: “Stellaaahh!,” als Stanley zijn vrouw roept, Blanches zus. Nu ontdek ik pas hoe rijk het karakter is. Ze is meer dan een slachtoffer. Een mooi gegeven vind ik haar panische angst voor licht, terwijl ze niets liever wil dan in de schijnwerpers staan – maar alleen op haar voorwaarden. Dat is een rare paradox, die ik herken. Op het podium voel ik me soms vrijer dan in het echte leven.’

Maria Kraakman als Blanche in *Tramlijn Begeerte*, regie: Marcus Azzini, tournee: 13 oktober t/m 15 december 2012, info: toneelgroepoostpool.nl.

Maria Kraakman

Linda van Dyck

Halina Reijn

Linda van Dyck werd genomineerd voor een Theo d'Or voor haar rol als Martha, uit Edward Albees *Wie is er bang voor Virginia Woolf* (1962).

'Een boze, vileine alcoholiste die gevangenzit in een vechthuwelijk, dat is Martha. Maar je kunt haar ook gecompliceerder maken, door de tekst van Albee in al z'n nuances tot je door te laten dringen. Dat heb ik geprobeerd.

Toen ik voor de rol gevraagd werd, was het mijn grote wens te werken met een vrouwelijke regisseur. Bij Paula (Bangels, shvv) merkte ik al tijdens het eerste gesprek dat ze precies zo over dingen dacht als ik. Behalve een bitch is Martha een vrouw die overloopt van liefde, vooral voor haar man George, die ze voortdurend test. Ik zie haar ook als het product van een tragische jeugd, die haar heeft beschadigd.

Ik had het stuk al vaak gezien, in prachtige uitvoeringen. Maar toen we begonnen met repeteren heb ik dat allemaal losgelaten. Paula werkt tijdens de repetities veel met improvisatie, met intuïtie. We moesten diep in onszelf duiken, op een niet-talige, onderbewuste manier. Wat er toen allemaal aan oerdriften bij me bovenkwamen! Ik stond er zelf verbaasd van.'

Linda van Dyck als Juliette in *Liefde levenslang*, regie: Ignace Cornelissen, tournee: 13 februari t/m 10 juni 2013, info: toptheater.nl.

De nieuwe canon: waar zijn de vrouwenrollen?

'Verzamel een willekeurige groep actrices en je zult hetzelfde refrain horen: "Waar zijn alle grote rollen? Waarom kunnen mannen de hele tijd werken en wij niet? Waarom zijn er niet meer stukken voor ons?'" Zo opent de geweldige bundel *Plays for Actresses* (1997), waarvoor Nina Shengold en Eric Lane zeventien nieuwe toneelstukken met louter vrouwenrollen verzamelden. Materiaal was er in overvloed, constateerden ze tot hun verbazing; het huidige 'on-evenwichtige dieet van *Henry IV* en *A Few Good Men*' zou nergens meer voor nodig zijn. Het is aan de werkloze actrices om zelf producties op poten te zetten. Anno 2012 is het tekort aan goede vrouwenrollen nog altijd actueel. Tijtske Reidinga, Anneke Blok en Pauline Greidanus speelden deze zomer in de zussenkomedie *Het*

geheugen van water van Shelagh Stephenson. *De Vagina Monologen* van Eve Ensler en het vervolg van theatermaker Adelheid Roosen, *De Gestuierde Monologen*, baarden ook in Nederland opzien, maar het blijft zoeken naar moderne vrouwenstemmen. 'Het is moeilijk,' zegt de ongekroonde koningin van de vrouwenrollen, Halina Reijn. 'Ik werk onder een directeur (Ivo van Hove, red.) die er alles aan doet om jonge schrijfsters te stimuleren. Susanne Kennedy is een jong talent dat daarvan heeft geprofiteerd, maar helaas is zij een uitzondering. Aan de kant van de makers domineren mannen het toneel nog altijd. Vrouwen hebben sowieso moeite om de leiding nemen en hun stem te verheffen. Maar ik zou zeggen: vrouwen, schrijf! Ik sta bekend als muze van mannen, maar wat zou ik graag een keer de muze van een vrouw zijn.'